

Η Κατάληψη της Κέρκυρας από την Ιταλία το 1923.

Από: Αντιστράτηγο ε.α. Ιωάννη Κρασσά

«Οι νόμοι μοιάζουν με τον ιστό της αράχνης, αν πέσει κάτι ελαφρό και αδύναμο το παγιδεύει, εάν όμως πρόκειται για κάτι μεγαλύτερο, σκίζει τον ιστό και φεύγει». Σόλων ο Αθηναίος(639-559 π.Χ) νομοθέτης, φιλόσοφος και ποιητής, ένας από τους 7 σοφούς της Αρχαίας Ελλάδος.

Τον Αύγουστο του 1923, λίγες ημέρες μετά από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1923) και ένα έτος μετά την Μικρασιατική καταστροφή, η Ελλάδα αγωνίζονταν να επουλώσει τις πληγές της. Αντιμετώπιζε το φλέγον θέμα της περιθάλψεως 1,5 εκατομμυρίων προσφύγων, ενώ παράλληλα ανασυγκροτούσε τον στρατό, μετά την καταστροφή του συνεπεία του Ελληνο-τουρκικού πολέμου του 1919-1922. Η κυρία προσπάθεια δόθηκε στην τουρκική απειλή και για το σκοπό αυτό οργανώθηκε η ονομαζόμενη Στρατιά του Έβρου[1]. Βασιλεύς της Ελλάδος ήταν ο Γεώργιος Β΄, ενώ Πρωθυπουργός της κυβερνήσεως είχε αναλάβει ο Συνταγματάρχης Πεζικού Στυλιανός Γονατάς. Ήταν μέλος της τριανδρίας, με τον Συνταγματάρχη Πεζικού Νικόλαο Πλαστήρα και τον Αντιπλοίαρχο Δημήτριο Φωκά, που ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας, μετά το στρατιωτικό κίνημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 1922[2]. Στην γειτονική Ιταλία ο Μπενίτο Μουσολίνι συμπλήρωνε το 10^ο μήνα ως πρωθυπουργός, θέση στην οποία παράμεινε μέχρι τον Ιούλιο του 1943. Μετά την ανάληψη της εξουσίας, επεδίωκε να προβάλει τον εαυτόν του ως το «δυναμικό ηγέτη», που θα αναδείκνυε το δυναμισμό του φασιστικού καθεστώτος και την Ιταλία ως την ισχυρή δύναμη της Μεσογείου.

Αριστερή φωτογραφία: Συνταγματάρχης Στυλ. Γονατάς, Πρωθυπουργός της Ελλάδος, (Νοεμ. 1922- Ιαν. 1924). Δεξιά φωτογραφία: Η «επαναστατική» κυβέρνηση του Στυλιανού Γονατά. Πρώτη σειρά από αριστερά Απόστολος Δοξιάδης, Περικλής Πιεράκος- Μαυρομιχάλης, Γεώργιος Σιδέρης, Σωτήριος Κροκιδάς(προηγούμενος πρωθυπουργός παραιτήθηκε γιατί διαφώνησε με την εκτέλεση των Έξι[3]), Στυλιανός Γονατάς και Αντώνιος Πρέκας. Στην

δεύτερη σειρά Ιωάννης Σιώτης, Γεώργιος Εμπειρικός, Λουκάς Σακελλαρόπουλος και Κωνσταντίνος Ρέντης. Η φωτογραφία είναι ευγενική προσφορά του Σπύρου Πρέκα, εγγόνου του Αντώνιου Πρέκα.

Η Δολοφονία

Την ίδια εποχή, η Διασυμμαχική Επιτροπή χαράξεως των συνόρων της Αλβανίας, τόσο με την Ελλάδα, όσο και με την Γιουγκοσλαβία είχε ολοκληρώσει το έργο της. Η υπόθεση εκκρεμούσε από την ίδρυση του κράτους της Αλβανίας το 1914. Το έργο επιλήφθηκε η Πρεσβευτική Διάσκεψη, η οποία συγκροτήθηκε με σκοπό να παρακολουθεί την εφαρμογή των συνθηκών που υπογράφηκαν μετά την λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων[4]. Η επιτροπή αποτελείτο από εκπροσώπους της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιταλίας και των τριών εμπλεκομένων κρατών. Την 09:00 της 27^{ης} Αυγούστου, στο 54^ο χιλιόμετρο της οδού Ιωαννίνων-Κακαβιάς, δολοφονήθηκε από αγνώστους ο Ιταλός Υποστράτηγος Ενρίκο Τελλίνι, επικεφαλής της ιταλικής αντιπροσωπείας της επιτροπής χαράξεως των συνόρων, μαζί με τα 4 άτομα που τον συνόδευαν[5].

Ο Ιταλός Υποστράτηγος
Ενρίκο Τελλίνι

Η δολοφονία

Οι Ιταλικοί Όροι

Την 28^η Αυγούστου, ο Μουσολίνι, παρά την άμεση υποβολή συλλυπητηρίων και την βεβαίωση ενδελεχών ερευνών για την αποκάλυψη των ενόχων εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως, μας επέδωσε διακοίνωση με τις πλέον ταπεινωτικές για την χώρα μας απαιτήσεις:

- α. Επίσημη έκφραση συγνώμης από την Ελλάδα.
- β. Τέλεση μνημόσυνου παρουσία όλου του υπουργικού συμβουλίου.

- γ. Απόδοση τιμών στην ιταλική σημαία από τον ελληνικό στόλο.
- δ. Συμμετοχή στις έρευνες των ελληνικών αρχών του Ιταλού στρατιωτικού ακόλουθου, Συνταγματάρχου Περόνε ντε Σαν Μαρτίνο.
- ε. Καταδίκη των ενόχων σε θάνατο.
- στ. Καταβολή αποζημιώσεως 50 εκατομμυρίων λιρετών.
- ζ. Απόδοση τιμών στις σορούς των θυμάτων.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός αρνήθηκε να δεχτεί τους δ, ε και στ όρους, επειδή κατέλυαν την εθνική μας κυριαρχία. Η Ελλάδα στην απάντησή της επισήμανε ότι, εφόσον η Ιταλία δεν ικανοποιείτο με τις ενέργειες της, θα έφερε το όλο θέμα στην Κοινωνία των Εθνών(ΚΤΕ)[6]. Το ιταλικό «τελεσίγραφο» ήταν απαράδεκτο, γιατί καμία ευθύνη δεν βάρυνε την χώρα μας. Αποδεχθήκαμε τους 4 από τους 7 όρους, σε ένδειξη καλής θελήσεως, για να μην κατηγορηθούμε για αδιαλλαξία και για να προλάβουμε τυχόν αντίποινα, τα οποία εν τέλει δεν αποφύγαμε.

Η Κατάληψη

Το απομεσήμερο της 31^{ης} Αυγούστου 1923, ένα ιταλικό αντιτορπιλικό εισέπλευσε στον λιμένα της Κέρκυρας. Το ακολουθούσε ολόκληρη ναυτική μοίρα αποτελούμενη από 3 θωρηκτά(Καβούρ, Τζούλιο Τζέζαρε, Ντουίλιο), 2 βαριά καταδρομικά (Σαν Τζόρτζιο, Σαν Μάρκο), 2 ελαφρά καταδρομικά, 6 αντιτορπιλικά, τορπιλοβόλα, υποβρύχια και 3 μεταγωγικά πλήρη στρατευμάτων. Ο Ιταλός Ναύαρχος Αιμίλιο Σολάρι επέδωσε τελεσίγραφο στον Νομάρχη Κερκύρας Πέτρο Ευριπαίο, να υποστείει την ελληνική σημαία στο παλαιό φρούριο της Κέρκυρας και να του παραδώσει το νησί[7]. Η χρονική διορία ήταν 30 λεπτά, μετά την λήξη της οποίας θα χρησιμοποιούσε τα πυροβόλα του. Ο Ευριπαίος του απάντησε ότι δεν θα του παραδώσει το νησί, αλλά και δεν θα προβάλλει καμία αντίσταση. Διαμαρτυρήθηκε ότι παραβιάζει την διεθνή νομιμότητα, σε νήσο που έχει κηρυχθεί ουδέτερη σύμφωνα με την Συνθήκη του 1864, που προέβλεπε την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα. Τον πληροφόρησε επίσης ότι στο παλαιό φρούριο διέμεναν μόνο πρόσφυγες. Η στρατιωτική φρουρά της νήσου, μετακινήθηκε προς το εσωτερικό για να αποφύγει την αιχμαλωσία. Στις 15:00 ο Σολάρι βλέποντας να μην έχει υποσταλεί η ελληνική σημαία, βομβάρδισε το φρούριο, φονεύοντας 15 και τραυματίζοντας 35 εκ των προσφύγων, που γνώριζε ότι διέμεναν εκεί. Η συνέχεια έλαβε περισσότερο χαρακτήρα κωμωδίας, με τα ιταλικά στρατεύματα να διενεργούν εφόδους και να σκάπτουν ορύγματα στην κεντρική πλατεία της πόλεως(Σπιανάδα), σε μάχη άνευ αντιπάλου, υπό τα έκπληκτα βλέμματα των κατοίκων της πόλεως.

Το παλαιό φρούριο της Κέρκυρας.

Την ίδια ακριβώς ώρα, ο Ιταλός πρεσβευτής Μοντάνια επέδιδε στον Έλληνα υπουργό εξωτερικών Απόστολο Αλεξανδρή διακοίνωση με την οποία του ανήγγειλε την ιταλική απόβαση στην Κέρκυρα. Στο έγγραφο αναφερόταν ότι η ενέργεια έχει προσωρινό χαρακτήρα. Επεσήμαινε επίσης ότι: «*Η Ιταλία δέν προτίθεται να εκτελέση πράξιν πολέμου... και εὔχεται ἡ Ἑλλάς νὰ μὴν προβῆ εἰς ἄλλην πράξιν, ἢ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὴν εἰρηνικὴν μορφήν τοῦ μέτρου αὐτοῦ*». Η Ιταλία μας έφερε προ τετελεσμένου γεγονότος ελπίζοντας να προβάλουμε αντίσταση για να έχει δικαιολογία μόνιμου καταλήψεως. Από τον Ιούλιο του 1923, ο Μουσολίνι είχε ζητήσει από τον Αρχηγό του ιταλικού ναυτικού να προετοιμάσει την επιχείρηση καταλήψεως της Κέρκυρας, ως απάντηση στις «*ἀναμενόμενες προκλητικὲς ἐνέργειες τῶν Ἑλλήνων*». Γεγονός που εξηγεί την ταχεία αντίδραση εκ μέρους των Ιταλών[8].

Οι Ελληνικές Αντιδράσεις

Ο Συνταγματάρχης Νικόλαος Πλαστήρας ως αρχηγός της Στρατιωτικής Επανάστασεως (ο επικεφαλής των κινηματιών), μόλις πληροφορήθηκε την διακοίνωση μετέβη στο τηλεγραφείο. Είχε σκοπό να διατάξει τους 100 στρατιώτες της Κέρκυρας να αμυνθούν κατά του εισβολέως. Ο Πρωθυπουργός Στυλιανός Γονατάς με τον Υπουργό Εξωτερικών Απόστολο Αλεξανδρή, απέτρεψαν την τελευταία στιγμή την αποστολή του τηλεγραφήματος, με το σκεπτικό ότι, σε περίπτωση ιταλικών απωλειών, η κατάληψη θα γινόταν μόνιμη. Ο δύο άνδρες διαφώνησαν έντονα, με τον πρωθυπουργό να υπερισχύει τελικά του αρχηγού. Η εξέλιξη των γεγονότων δικαίωσε πλήρως την απόφαση του Γονατά[9]. Αυθημερόν η Ελλάδα έφερε το θέμα στην ΚΤΕ.

Η Πρεσβευτική Διάσκεψη έστειλε ρηματική διακοίνωση, ζητώντας από την Ελληνική Κυβέρνηση να ενεργήσει ανακρίσεις για την ανεύρεση των ενόχων. Είχε αρμοδιότητα εμπλοκής στην δολοφονία του Τελλίνι, αλλά όχι στο θέμα της καταλήψεως της Κέρκυρας, για το οποίο έπρεπε να επιληφθεί η Κοινωνία των Εθνών (ΚΤΕ). Δεν σταμάτησε όμως εκεί. Ζήτησε την σύσταση ειδικής επιτροπής, αποτελούμενη από εκπροσώπους της Πρεσβευτικής, για το καταλογισμό ευθυνών. Η Ελλάδα σε ένδειξη καλής

πίστεως αποδέχθηκε το αίτημα, με αποτέλεσμα η Ιταλία από διάδικος χώρα να καταστεί και δικαστής. Το μέγα σφάλμα είχε διαπραχθεί. Την 8^η Σεπτεμβρίου η Πρεσβευτική εξέδωσε ανακοίνωση με την οποία ζητούσε από την Ελλάδα να συμμορφωθεί πλήρως στους όρους του Ιταλικού τελεσιγράφου και επιπλέον όριζε:

1. Την σύσταση επιτροπής αποτελούμενης από αντιπροσώπους της Μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας, Ιταλίας και Ιαπωνίας, για τον έλεγχο των διεξαγομένων υπό της Ελλάδος ανακρίσεων, οι οποίες έπρεπε να ολοκληρωθούν μέχρι την 27^η Σεπτεμβρίου.
2. Να πληρωθούν οι αποζημιώσεις που θα ορισθούν από το Διαρκές Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔΔ) της Χάγης[10] βάσει του πορίσματος της επιτροπής.
3. Η Ελληνική Κυβέρνηση να καταθέσει στην Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας 50 εκατομμύρια λιρέτες, προκειμένου: *«να δοθῆ ἔν ὄλω ἢ ἔν μέρει εἰς τὴν Ἰταλίαν, μετὰ ἀπὸ ἀπόφασιν τοῦ Διαρκοῦς Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Χάγης (Δ.Δ.Δ.)»*.

Ο Μουσολίνι είχε κάθε λόγο να πανηγυρίζει, δηλώνοντας ότι σε περίπτωση μη ανευρέσεως των ενόχων, δεν θα εκκένωνε την Κέρκυρα.

Οι Εργασίες της Ανακριτικής

Η σύνθεση της ανακριτικής επιτροπής ήταν: Πρόεδρος: Σιμπούγια-Ιάπωνας και μέλη: Λακόμπ-Γάλλος, Χάρενς-Άγγλος, Μπώ-Ιταλός, άπαντες συνταγματάρχες. Ο Αντισυνταγματάρχης Δημήτριος Νότης Μπότσαρης, ο επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας εξετάσθηκε επί μακρόν και απέδειξε πέραν κάθε αμφιβολίας την μη ανάμειξη της Ελλάδος στην δολοφονία του Τελλίνι. Ο περιβόητος Αλβανός λήσταρχος Κώτσο Μέμου, με αντάλλαγμα την αμνήστευση και την διαμονή του στην Ελλάδα, έκαμε μία σημαντική αποκάλυψη στους εκπροσώπους της ελληνικής αντιπροσωπείας στην ανακριτική επιτροπή, Δενδρινό και Μόστρα. Λίγες ημέρες πριν το έγκλημα, του ζητήθηκε από τον Διευθυντή της Αστυνομίας Αργυροκάστρου Ταγματάρχη Λαμπανίτσα, παρουσία του αδελφού του Ανθυπασπιστού της Αλβανικής Αστυνομίας και του Λοχαγού Δημήτρη Μπέλια να δολοφονήσει την ιταλική αποστολή. Η αίτηση της επιτροπής για κατ' αντιπαράσταση εξέταση του Λαμπανίτσα με τον Κώτσο Μέμο δεν έγινε δεκτή, με την δικαιολογία ότι πρόσβαλε την αλβανική αξιοπρέπεια.

Και Δαρμένοι και Καταδικασμένοι

Η Πρεσβευτική την 23^η Σεπτεμβρίου, χωρίς να περιμένει το τελικό πόρισμα της ανακριτικής επιτροπής, καταδίκασε την Ελλάδα να πληρώσει στην Ιταλία 50 εκατ. λιρέτες, διότι επέδειξε ολιγωρία στην αναζήτηση των ενόχων της δολοφονίας του στρατηγού Τελλίνι και επιπλέον να καταβάλει

τα έξοδα της όλης επιχειρήσεως. Την 27^η Σεπ. οι Ιταλοί όφειλαν να αποχωρήσουν από το νησί. Η απόφαση υπήρξε μνημείο κυνισμού και νομιμοποιήσεως των ισχυρών κρατών να αδικοπραγούν σε βάρος των μικρών. Απετέλεσε βαρύτατο πλήγμα κατά του διεθνούς δικαίου και υπονόμεισε τις διεθνείς σχέσεις. Η δήμευση της εγγυήσεως την οποία καταθέσαμε στο Δ.Δ.Δ., δεν είχε νομικό προηγούμενο. Η Ελλάδα αποδέχθηκε την απόφαση της Πρεσβευτικής συσκέψεως, διαμαρτυρόμενη εντονότατα στην Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο για την μεροληπτική τους στάση εις βάρος της χώρας μας και τον ανήθικο συμβιβασμό με το Μουσολίνι. Η Βρετανία μάς συμβούλεψε να είμαστε ευχαριστημένοι, γιατί «γλυτώσαμε» την Κέρκυρα. Το ποσό της «αποζημιώσεως» που ανερχόταν στο ισόποσο των 500.000 λιρών Αγγλίας, αντιπροσώπευε το 66% του δανείου που «ματώσαμε» να λάβουμε, για την ανακούφιση του 1,5 εκατ. προσφύγων από την Μικρά Ασία.

Στην ΚΤΕ όλα τα κράτη τάχθηκαν υπέρ της Ελλάδος και καταδίκασαν την ιταλική παρανομία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να συνεγείρει την διεθνή κοινή γνώμη υπέρ του αδυνάτου, προ της οποίας, όσο και αν φαίνεται απίστευτο υποχώρησε ο Μουσολίνι. Τότε συνειδητοποιήσαμε το σφάλμα μας να απευθυνθούμε στην Πρεσβευτική. Το πρωί της 27^{ης} Σεπτεμβρίου οι Ιταλοί εκκένωσαν το νησί, υπό τις αποδοκμασίες των κατοίκων της, οι οποίοι μιμούντο το λάλημα του κόκορα[11].

Την 28^η Σεπτεμβρίου, η Γενική Συνέλευση της ΚΤΕ, έκρινε ότι η απόφαση της Πρεσβευτικής Διασκέψεως, ήταν αντίθετη σε κάθε αίσθημα δικαίου. Η απόφαση αυτή υπήρξε η ηθική δικαίωση της Ελλάδος. Ο Μουσολίνι ενήργησε χωρίς να συμβουλευθεί την διπλωματική του υπηρεσία αντίθετα με τους στρατιωτικούς της Ελληνικής Κυβερνήσεως που εμπιστεύθηκαν τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών και τους επαγγελματίες διπλωμάτες. Το καλύτερο θα ήταν να είχαμε αποφύγει την κατάληψη της Κέρκυρας, τα θύματα και την καταβολή των «λύτρων». Ο όλος χειρισμός συνιστά ελληνική επιτυχία, διότι οι Ιταλοί παρά την μεθόδευση που ακολούθησαν, τελικά την εκκένωσαν. Είχαν μεριμνήσει ακόμη και για την έκδοση γραμματοσήμων, στα οποία αναγράφονταν «Κέρκυρα-Ιταλική κατοχή»

Ιταλικό γραμματόσημο την

περίοδο της κατοχής της Κέρκυρας.

Τα Σύμφωνα Φιλίας

Ο Μουσολίνι ως αρχηγός της αντιπολιτεύσεως, είχε καταγγείλει τους προκατόχους του ως «αδύναμους ηγέτες», επειδή δεν διεκδίκησαν τα εδάφη για τα οποία πολέμησε η Ιταλία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Α΄ΠΠ), στο πλευρό της Αντάντ[12]. Η Ιταλία βάσει των συνθηκών[13], θα ελάμβανε τα βιλαέτια του Αιδινίου, του Ικονίου και των Αδάνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τον Μάιο του 1919, οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία ζήτησαν από την Ελλάδα να αποβιβάσει στρατεύματα στην Σμύρνη. Ανησυχούσαν, λόγω μη τηρήσεως των συμφωνηθέντων, να καταλάβουν οι Ιταλοί την πόλη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η Ιταλία να παρέχει στην συνέχεια βοήθεια στους εθνικιστές του Κεμάλ. Το 1928, παρά την συμπεριφορά της στην Μικρά Ασία, την κατοχή των Δωδεκανήσων και την κατάληψη της Κέρκυρας, ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέγραψε με τον Μουσολίνι την «Συνθήκη Φιλίας Συνδιαλλαγής και Δικαστικού Διακανονισμού» δεκαετούς διάρκειας. Το 1930 υπέγραψε με τον πρωθυπουργό της Τουρκίας Ισμέτ Ινονού, «Το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας». Την ίδια εξωτερική πολιτική ακολούθησαν και οι Πρωθυπουργοί που τον διαδέχθηκαν, ο Παναγιώτης Τσαλδάρης[14](1933-35) και ο Ιωάννης Μεταξάς(1936-41). Η πλειοψηφία των πολιτικών της περιόδου εκείνης πίστευε ότι η Ελλάδα δεν ήταν φρόνιμο να εμπλακεί σε πολεμική σύρραξη. Την 28^η Οκτ. 1939, ένα χρόνο πριν την ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδος, υπογράφηκαν από τον Μεταξά και το Ιταλό Πρόσβη Εμμανουέλε Γκράτσι δύο έγγραφα τα οποία επιβεβαίωναν την φιλία και την συνεργασία των δύο χωρών. Παρ' όλα αυτά ο Μεταξάς προπαρασκεύασε την χώρα για πόλεμο και η επιλογή του δικαιώθηκε. Ο τρόπος κηρύξεως του Ελληνο-ιταλικού πολέμου, έχει πολλές ομοιότητες με την κατάληψη της Κέρκυρας. Είμασταν όμως προετοιμασμένοι και πολεμήσαμε σκληρά.

Συμπεράσματα

Τα σύμφωνα υπογράφονται για να παραβιάζονται.

Η ρεαλιστική πολιτική είναι προτιμότερη από την αδράνεια.

Η αύξηση της ισχύος(οικονομικής, στρατιωτικής, πληθυσμιακής, γεωγραφικής) αποτελεί διαρκή στόχο των περισσοτέρων κρατών.

Δεν μπορείς να αναμένεις από τρίτους την υπεράσπιση των εθνικών σου συμφερόντων

Οι μεγάλοι ηγέτες αναλαμβάνουν την ευθύνη κηρύξεως πολέμων και συνάψεως συνθηκών ειρήνης, επωμιζόμενοι το όποιο κόστος.

Η εφαρμογή του δικαίου προϋποθέτει ύπαρξη δυνάμεως επιβολής και βούληση για την χρήση της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «**Ιστορία του Ελληνικού Έθνους**» Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1978
2. «**Η Ελλάς μεταξύ δύο Πολέμων**», τόμος 1^{ος}, Γρηγορίου Δαφνή, Αθήνα 1954.

[1] Η Στρατιά του Έβρου συγκροτήθηκε μετά την Μικρασιατική καταστροφή, από τις διασωθείσες μονάδες και από αυτές που είχαν παραμείνει στην Ελλάδα. Αποτελείτο από 9 Μεραρχίες Πεζικού και μία ιππικού, συνολικής δυνάμεως 100.000 ανδρών. Δεν διέθετε μέσο και βαρύ πυροβολικό, γιατί είχε εγκαταλειφθεί στην Μικρά Ασία. Η Μεραρχία ιππικού και 5 από τις Μεραρχίες πεζικού είχαν αναπτυχθεί κατά μήκος του Έβρου, ενώ 4 ήταν παρέμεναν σε εφεδρεία. Διοικητής της Στρατιάς είχε αναλάβει ο Υποστράτηγος Θεόδωρος Πάγκαλος.

[2] Οι κινηματίες ανέτρεψαν την κυβέρνηση Νικολάου Τριανταφυλλάκου και εκθρόνισαν τον Βασιλέα Κωνσταντίνο Α΄, τον οποίο διαδέχθηκε ο Γεώργιος Β΄.

[3] Την 15^η Νοεμβρίου του 1922 στις 11:30 το πρωί, στου Γουδή (στον χώρο μπροστά από τον Ιερό Ναό της «Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού» στο Δήμο Παπάγου-Χολαργού), εκτελέστηκαν δια τυφεκισμού οι: Δημήτριος Γούναρης (56 χρονών), τέως Πρωθυπουργός και Υπουργός δικαιοσύνης, Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης (68 χρονών), τέως Πρωθυπουργός και Υπουργός Οικονομικών, Νικόλαος Στράτος (50 χρονών), πρώην Πρωθυπουργός και Υπουργός Εσωτερικών, Νικόλαος Θεοτόκης (44 χρονών), τέως Υπουργός Στρατιωτικών, Γεώργιος Μπαλτατζής (54 χρονών), τέως Υπουργός Εξωτερικών και Γεώργιος Χατζηανέστης (59 χρονών), Αντιστράτηγος, τέως Διοικητής της Στρατιάς Μικράς Ασίας.

[4] Οργανώθηκε από τις νικήτριες χώρες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου για την συνομολόγηση των συνθηκών ειρήνης με τους ηττημένους του πολέμου. Κατά την διάσκεψη υπογράφηκαν 5 συνθήκες: Βερσαλλιών, Αγίου Γερμανού, Νεϊγύ, Τριανόν και Σεβρών.

[5] Τον Τελλίни συνόδευαν, ο υπασπιστής του Υπολοχαγός Μάριο Μπονατσίνι, ο Επίατρος Λουίτζι Κόρτι, ο οδηγός του Ρεμίντζιο Φαρνέτι και ο Αλβανός διερμηνέας Τανάς Τζέσιρι.

[6] Η Κοινωνία των Εθνών υπήρξε ο πρώτος Παγκόσμιος Διακυβερνητικός Οργανισμός. Η αποστολή του ήταν η διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης. Ιδρύθηκε την 10^η Ιαν. 1920, μετά την λήξη του Α΄ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, και διέκοψε τις δραστηριότητες του την 20^η Απρ. 1946.

[7] Στο έγγραφο που επέδωσε ο Ιταλός ναύαρχος ανέφερε ότι, *«θα προβώ εις ειρηνική κατάληψη της νήσου Κέρκυρας»*.

[8] Η Φασιστική Ιδεολογία, περιοχές και εξάπλωση στην Ιταλία και την Γερμανία(1922-1945). Αριστοτέλης Καλής(Λέκτορας πανεπιστημίου Μπρίστολ Αγγλίας), Routledge, 2000.

[9] «Η Ελλάδα μεταξύ δύο Πολέμων», τόμος 1^{ος}, Γρηγορίου Δάφνη, Αθήνα 1954.

[10] Ιδρύθηκε το 1920, αποτελούσε κύριο όργανο της Κοινωνίας των Εθνών(ΚΤΕ) και στην συνέχεια του ΟΗΕ.

[11] Στην πύλη του στρατοπέδου που στρατωνιζόταν οι Ιταλοί στρατιώτες κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, είχαν κρεμάσει ένα ξύλινο κόκορα με την επιγραφή: *«Όταν λαλήσει αυτός ο κόκορας τότε θα αποχωρήσουμε από την Κέρκυρα*. Προς μεγάλη απογοήτευσή τους, ο Κόκορας λάλησε τρεις φορές το 1918, το 1923 και το 1943.

[12] Ήταν η συμμαχία μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου, Γαλλίας και Ρωσίας κατά τον Α΄ ΠΠ.

[13] Η Συνθήκη του Λονδίνου και η Συνθήκη του Αγίου Ιωάννη της Μωριέννης(1915)

[14] Π. Τσαλδάρης, πολιτικός, Καμάρι Κορινθίας(1868-1936), αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος και δύο φορές πρωθυπουργός της Ελλάδος την περίοδο του μεσοπολέμου.